

rovnik Devlet Arşivi'ndeki Türk Vesikalarnı", *TTK Belleten*, XXX/119 [1966], s. 391-437) 100 kadar makalesiyle aralarında *The Encyclopaedia of Islam*'ın da yer aldığı bazı ansiklopedilerde yayımlanan altmış kadar maddesi bulunmaktadır (eserlerinin tamamı için bk. Nurudinović, XXII-XXIII [1972-1973], s. 11-32).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Mašić, "Dva Kapitalna Djela. Hazim Šabanović, Književnost Muslimana Bosne i Hercegovine na Orijentalnim Jezicima, Svjetlost, Sarajevo-Muhsin Rizvić, Književno Stvaranje Muslimanskih Pisaca Bosne i Hercegovine u Doba Austrougarske Vladavine. Knjiga I-II, Sarajevo, ANUBiH, 1973", *Takvim*, Sarajevo 1975, s. 296-298; Mahmud Trajčić, "Dva Priloga Bosanskohercegovačkoj Bibliografiji", *Bibliotekarstvo*, VII/4, Sarajevo 1961, s. 81-83; Branislav Đurđević, "Hazim Šabanović, Bosanski Pašaluk-Postanak i Upravna Podjela", *POF*, X-XI (1961), s. 303-306; G. Škrivanić, "Dr Hazim Šabanović, Bosansko Krajište", a.e., s. 312-314; Smail Balić, "In Memoriam-Hazim Šabanović (1916-1971)", *Suedostforschungen*, XXX, Berlin 1971, s. 300-304; M. Hadžijahić, "Dr Hazim Šabanović", *Anali GHB*, I (1972), s. 136-138; Avdo Sućeska, "In Memoriam-Dr Hazim Šabanović (1916-1971)", *POF*, XVIII-XIX (1973), s. 5-7; Kasim Hadžić, "Veliko Djelo dr Hazima Šabanovića", *Zemzem*, VII/1-3, Sarajevo 1974, s. 19-39; Vančo Boškov, "Dr Hazim Šabanović, Književnost Muslimana na Orijentalnim Jezicima", *Izraz*, XVIII/3, Sarajevo 1974, s. 350-358; Darko Tanasković, "Hazimu Šabanoviću u Spomen", a.e., XX/10 (1976), s. 327-337; Salih H. Alić, "Hazim Šabanović 16.I.1916 - 22.III.1971", *POF*, XXII-XXIII (1976), s. 7-10; Bisera Nurudinović, "Bibliografija Radova Dr Hazima Šabanovića", a.e., s. 11-32.

MUHAMMED ARUČIĆ

ŞĀBĀŞIYYE

(الشبابية)

Lahsâ bölgesinde
Benî Şâbâş diye anılan
geniş ailenin liderlerine bağlı olan
ve bölgede
zaman zaman isyan çıkaran
Karmatîler'in bölgesel adı
(bk. KARMATÎLER).

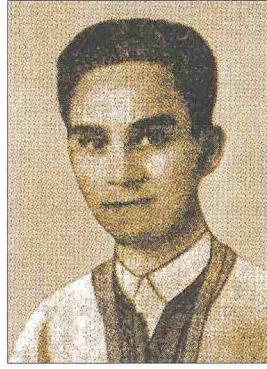
ŞĀBBÎ

(الشابي)

Ebü'l-Kâsım b. Muhammed b. Ebi'l-Kâsım
b. İbrâhîm eş-Şâbbî et-Tûnisî
(1909-1934)

Tunuslu şair ve edip.

3 Safer 1327'de (24 Şubat 1909) Güney Tunus'ta Tevzer (Tozeur) yakınındaki Şâbbiye köyünde doğdu. Ezher mezunu ve şair olan babası Tunus'un çeşitli yerlerinde ka-

Şâbbî

dılık yaptı. Ailesiyle birlikte babasının görev yaptığı yerlerde bulunan Şâbbî ilk eğitimini babasından aldı, ardından Kâbis Küttâb Mektebi'ne girdi ve dokuz yaşında hıfzını tamamladı. Zeytûne Camii'nde orta öğrenimine başlayan Şâbbî, Arap dili ve edebiyatı ile İslâmî ilimler alanında verilen derslerle yetinmeyerek Haldûniyye ve Sâdikyye gibi kütüphanelere giderek mecer edebiyatı başta olmak üzere Mısır, Suriye, Lübnan ve Irak'taki Arap edebiyatı eserlerini, Goethe ve Lamartine gibi Avrupa ediplerinin şiirlerini çevirilerinden okudu. Çağdaş fikir akımlarını öğrendi ve ilmi, edebî, kültürel faaliyetlere katılarak bilgi ve tecrübesini arttırdı. 1923'te ilk şiirini yazdı. 1927'de yakın dostu Zeynelâbidîn es-Senûsî'nin *el-Edebü't-Tûnisî fi'l-karnî'r-râbi'* 'aşer adlı kitabında (s. 202-254) yirmi yedi şiiri yayımlandı. Aynı yıl Zeytûne'den mezun olan Şâbbî ertesi yıl kaydolduğu Tunus Hukuk Mektebi'ni 1930'da bitirdi. 1929'da verdiği, Araplar'da şiirî hayal konulu konferansı geniş yankı uyandırdı. Tunus'ta Müslüman Gençler Cemiyeti genel sekreterliği yaptı ve edebiyat kulübünün kurucuları arasında yer aldı (1930). Babasının ısrarı üzerine 1928'de yaptığı evlilikten iki oğlu oldu. Kalbinden rahatsız olan şairin babasını kaybettikten (1929) sonra hastalığı ilerledi; Tunus'ta vefat etti (9 Ekim 1934) ve Şâbbiye'de defnedildi.

Duygusal bir yapıya sahip olan Şâbbî'nin sembolik anlatımla romantizm ve armoninin hâkim olduğu şiirlerinde vatan, millet ve insan sevgisi, platonik ve gerçek aşk ile kadın güzelliğinin dile getirildiği gazel temaları ön plana çıkar. Cibrân Halil Cibrân, Mihâil Nuayme ve İlyâ Ebû Mâdî gibi hayranı olduğu, üslûp, ifade ve hayal bakımından bir süre taklit ettiği şairleri geçmiştir. Yirmi beş yıllık hayatına manzum ve mensur birçok eser sığdıran Şâbbî kadın hürriyeti, eğitim yöntemlerinde yenilik, Arap edebiyatının çağdaş eğilimlere ve

modernleşmeye cevap verecek niteliğe kavuşturulması gibi konularda yenilikçi fikirleriyle tanınmıştır.

Eserleri. 1. *el-Hayâlü's-şî'rî 'inde'l-'Arab* (Tunus 1929, 1961, 1975). Batı edebiyatıyla karşılaştırmalı olarak Arap edebiyatının bütün dönemlerini kapsayan bir incelemedir. 2. *Eğâni'l-hayât*. Seçilmiş şiirlerinden oluşan divanıdır (Tunus 1955; nşr. Muhammed el-Emîn eş-Şâbbî, Tunus 1966, 1974, 1983; nşr. Ömer Faruk et-Tabbâ', Beyrut 1994). Lena Jeyyusi ve Necmî Şihâb Nye eserden seçmeler yaparak İngilizce'ye çevirmiş (*Songs of Life. Selection of Poems*, Carthage 1987), Ameur Ghédira divandan seçtiği bazı şiirleri Fransızca'ya tercüme etmiştir (*Choix de poèmes*, Paris 1959). Nuri Pakdil, Şâbbî'nin şiirlerinden çeviriler yapmıştır (*Güldeste*, Ankara 1998, II, 217-222). 3. *Resâ'ilü's-Şâbbî*. 1928-1933 yıllarında Muhammed el-Huleyvi'ye yazdığı edebî olmayan mektuplarını içerir (nşr. Muhammed el-Huleyvi, Tunus 1966). 4. *Kışaş* (Tunus 1969). 5. *el-Müzekkirât*. 1930'da otuz yedi gün içinde tuttuğu yirmi üç günlüğü kapsar. Eserde günlük olaylardan çok o sıradaki duygusal izlenimlerini dile getirmiştir (Tunus 1966, 1983). Müncî eş-Şemâîl ve M. Ben İsmâil eseri Fransızca'ya çevirmiştir (*Journal*, Tunus 1984). 6. *el-A'mâlü'l-kâmîle*. Bütün eserlerini ihtiva eder (I-II, Tunus 1984). 7. *ed-Dumû'u'l-hâ'ire* (*el-A'mâlü'l-kâmîle*, II, 122 vd.). 8. *Dîvânü Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî* ve *resâ'ilüh* (Beyrut 1972; nşr. Mecîd Tarrâd, Beyrut 1413/1993; nşr. Ahmed Hasan Besec, Beyrut 1995; nşr. İmîl A. Kabbâ, Beyrut 1997; nşr. ve şerh. Yahyâ Abdülemîr Şâmî, Beyrut 1997). Şâbbî'nin yayımlanmamış eserleri de şunlardır: *Cemîlû Büseyne* (hikâye), *Kışaş uh-râ*, *el-Makbere* (roman), *Şafahât dâmiye* (hikâye), *es-Sikkîr* (tiyatro), *Mağâlât ve muhâdarât* (Ömer Ferruh, s. 140-141).

Şâbbî hakkında çok sayıda kitap ve makale yayımlanmıştır: Ebü'l-Kâsım Muhammed Kırrû, *Ebü'l-Kâsım eş-Şâbbî hayâtühü ve şî'ruh* (Beyrut 1952; Trablus 1984), *eş-Şâbbî fi dîvânih* (Beyrut 1953), *Kifâhu's-Şâbbî evi's-şâ'b ve'l-vaṭaniyye fi şî'rîh* (Beyrut 1954), *Âşârü's-Şâbbî ve şadâhu fi's-şark* (Beyrut 1961; Tunus 1988), *Dirâsât 'anı's-Şâbbî* (Tunus 1966, 1984), *eş-Şâbbî min hilâli resâ'ilih* (Bağdad 1971); Ömer Ferruh, *Şâ'irân mu'âşırân eş-Şâbbî ve Tûkân* (Beyrut 1954), *eş-Şâbbî şâ'irü'l-hub ve'l-hayât* (Beyrut 1974, 2. bs., Beyrut 1987, 4. bs.); Zey-

nelâbidîn es-Senûsî, *Ebü'l-Kâsım eş-Şâb-bî hayâtühû ve edebüh* (Tunus 1956); Halife et-Telîsî, *eş-Şâbbî ve Cübrân* (Beyrut 1967); İzzeddin el-Medenî v.dğr., *Ebü'l-Kâsım eş-Şâbbî şâ'iru Tûnis* (Tunus 1984); Mustafa Habîb Bahrî, *eş-Şâbbî en-Nebiyü'l-mechûl* (Dımaşk 1960); Midhat Sa'd Muhammed el-Cebbâr, *eş-Şûretü's-şî'riyye 'inde Ebi'l-Kâsım eş-Şâb-bî* (Trablus 1984); Recâ Nakkâş, *eş-Şâbbî şâ'irü'l-hub ve's-şevre* (Beyrut 1971; Kahire 1996); Hâvî İlyâ Sâlim – Ebü'l-Kâsım eş-Şâbbî, *Şâ'irü'l-hayât ve'l-mevt* (Beyrut 1972) (diğer çalışmalar için bk. Yûsuf Es'ad Dâğır, II, 451; Muhammed Kirrû, s. 106-109).

BİBLİYOGRAFYA :

Şâbbî, *Eğâni'l-hayât* (nşr. Muhammed el-Emîn eş-Şâbbî), Tunus 1966, neşredenin girişi; a.mlf., *el-A'mâlü'l-kâmile*, Tunus 1984, girişi; a.mlf., *Dîvânü Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî ve resâ'ilüh* (nşr. Mecîd Tarrâd), Beyrut 1413/1993, neşredenin girişi, s. 9-22; Zeynelâbidîn es-Senûsî, *el-Edebü't-Tûnisî fi'l-karni'r-râbi' 'aşer*, Tunus 1927, s. 202-254; S. Bencheneb, *La poésie arabe moderne*, Alger 1944, s. 127-134; E. Dermenghem, *Les plus beaux textes arabes*, Paris 1951, s. 493-499; Abdülvehhâb b. Mansûr, *A'lâmü'l-Magribi'l-'Arabî*, Rabat 1399/1979, II, 166-174; Yûsuf Es'ad Dâğır, *Meşâdirü'd-dirâsâti'l-edebiyeye*, Beyrut 1983, II, 449-451; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi târihi'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1986, s. 554-570; Ömer Ferruh, *eş-Şâbbî: Şâ'irü'l-hub ve'l-hayât*, Beyrut 1987, s. 84-187; Kâzım Hutayt, *A'lâm ve ruvvâd fi'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1407/1987, s. 351-362; Ebü'l-Kâsım Muhammed Kirrû, *Müstedrekü'l-fihrisi't-târîhi li'l-mü'ellesâti't-Tûnisîyye*, Beyrut 1988, s. 105-109; A. Ghédira, "Essai d'une biographie d'Abü'l-Qâsim al-Şâbbî", *Arabica*, VI, Leiden 1959, s. 266-280; a.mlf., "al-Şâbbî", *EL' (Ing.)*, IX, 160-161; S. Masliyah, "eş-Şekl fi şî'ri Ebi'l-Kâsım eş-Şâbbî", *Fikrûn ve fen*, sy. 29, Bonn 1977, s. 70-81; İnci Koçak, "Mevlâna ve Ömer Hayyam'ın eş-Şâbbî'ye Etkileri ve Şiirinin Özellikleri", *DTCFD*, XXXVIII/1-2 (1998), s. 32-40; Hüseyin Yazıcı, "Tunus'ta Modern Arap Edebiyatı ve Ebü'l-Kâsım eş-Şâbbî", *Nûsha*, II/5, Ankara 2002, s. 49-67.

SÜLEYMAN TÜLÜCÜ

ŞÂBBÜZZARÎF

(bk. TİLİMSÂNÎ, Şâbbüzzarîf).

ŞA'BEZE

(الشعبذة)

El çabukluğu ile bir şeyi olduğundan başka türlü gösterme, hokkabazlık

(bk. HÂRİKULÂDE).

ŞA'BÎ

(الشعبي)

Ebü Amr Âmir b. Şerâhil b. Abd(illâh) el-Hemdâni eş-Şa'bî (ö. 104/722)

Hadis âlimi, tâbiî.

19 (640) yılında Kûfe'de dünyaya geldi. Ayrıca 17, 20, 21 (642), 28 (649), 30 ve 31 (652) yıllarında doğduğu söylenmiş, bazı kaynaklarda babasının adı Abdullah, dedesinin adı Şerâhil olarak da kaydedilmiştir. Soyu Yemen'de yaşayan Himyerî hânedanından Benî Şa'bân b. Amr'a dayanmaktadır. Bu kabileden Kûfe'de yaşayanlar Şa'bî, Mısır'da yaşayanlar Üş'ûbî, Yemen'de yaşayanlar Âlû Zî Şa'beyn, Suriye'de yaşayanlar Şa'bânî diye anılır. Annesinin, Hz. Ömer devrinde Irak'ta müslümanlarla Sâsânîler arasında cereyan eden Celûlâ Savaşı'nda alınan esirlerden olduğu belirtilmektedir.

Kendi ifadesine göre Şa'bî 500 sahâbiyi görüp tanıdı (Buhârî, I, 254). Tâbiîn neslinin ünlü fakihlerinden olan İbrâhim en-Nehâî ile birlikte Abdullah b. Mes'ûd'un önde gelen talebesi oldu. Sa'd b. Ebû Vak-kâs, Saîd b. Zeyd, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Adî b. Hâtim, Üsâme b. Zeyd, Ebû Mes'ûd el-Bedrî, Ebû Hüreyre, bir yıl süreyle talebelik yaptığı Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Mugire b. Şu'be, Cerîr b. Abdullah, İmrân b. Husayn, Nu'mân b. Beşîr, Berâ b. Âzîb, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Ebû Evfâ, Enes b. Mâlik, Hz. Âişe, Meymûne, Ümmü Seleme, Avf b. Mâlik, Âsım b. Adî, Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib ve Abdullah b. Utbe gibi yetmişten fazla sahâbiden hadis öğrendi. Resûl-i Ekrem'in elçisi Amr b. Ümeyye'den siyer rivayet etti. Şa'bî'nin kırk sekiz sahâbiden rivayette bulunduğu söyleyenler de vardır. Bazı kaynaklarda Şa'bî'nin Hz. Ali'yi görmeye beraber ondan hadis rivayet etmediği kaydedilmek-teyse de hocaları arasında Hz. Ali'nin de olduğu anlaşılmaktadır (İbn Hacer, V, 65). Bazı sahâbilerden sadece onun rivayette bulunduğu bilinmektedir. Şa'bî önde gelen tâbiîlerden Alkame b. Kays, Esved b. Yezîd, Abdurrahman b. Ebû Leylâ, Kâdî Şüreyh, Abîde es-Selmânî, Mesrûk b. Ec-da', İkrime el-Berberî, Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Kûfe Kadısı Ebû Bürde el-Eş'arî, Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekîr'den hadis rivayet etti. Hz. Ali'nin talebesi olan Hâris el-A'ver'den hesap ilmini öğrendi. Kendisinden tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn neslinden Emevî Halifesi Abdülmelik b.

Mervân, A'meş, İbn Sîrîn, Katâde b. Diâme, Amr b. Meymûn, Amr b. Şürahbîl, Hammâd b. Ebû Süleyman, Şif muhaddis Câbir el-Cu'fî, İbn Şübrûme, Osman el-Bettî, Haccâc b. Ertât, Muhammed b. Sâib el-Kelbî, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebû Leylâ, Abdullah b. Avn, Ebû Mihnef rivayette bulundu.

Şa'bî, Abdullah b. Zübeyr tarafından Kûfe valiliğine tayin edilen Abdullah b. Mutî' ve Abdullah b. Yezîd el-Hatmî'nin kâtipliğini yaptı. Haccâc Irak valisi olunca Şa'bî'yi tanıdı; onun hadis ilmi yanında kıraat ve ferâiz ilimlerini de çok iyi bildiğini, Arap diline vâkîf olduğunu, şiir, hesap ve me-gâzîde benzeri bulunmadığını görüp ilmine hayran kaldı; onu Kûfe'deki Şa'bîler'in ve bütün Hemdanlılar'ın sorumlusu (arîf) olarak tayin etti. Emevî kumandanı Abdurrahman b. Muhammed İbnü'l-Eş'as, Emevîler'e karşı isyan ettiği zaman Kûfe-li âlimlerle birlikte Şa'bî de onun yanında yer aldı. Haccâc bunu duyunca çok öfkelen-di ve kendisini ele geçirdiği takdirde öldüreceğini söyledi. İbnü'l-Eş'as, Deyrül-cemâcim'de Emevî kuvvetlerine yenilince (82/701) zor durumda kalan Şa'bî dokuz ay süreyle gizlendi; daha sonra Kuteybe b. Müslim, Horasan valisi olduğunda onun birliğine katılarak Horasan'a gitti. Haccâc, Şa'bî'nin orada bulunduğunu öğrenip onu huzuruna getirtti. Fakat Şa'bî'ye hayran olduğundan onun pek zarif bir üslûpla af dilemesi üzerine kendisini affetti. Emevî Halifesi Abdülmelik b. Mervân, Haccâc'dan çocuklarını eğitmek üzere kültürlü ve üstün ahlâklî bir âlim tavsiye etmesini istediği zaman Haccâc ona Şa'bî'nin adını verdi, Halife de Şa'bî'yi çocuklarını eğitmekle görevlendirdi. Bu arada Şa'bî'nin üstün temsil kabiliyetini farkedip kendisini Bizans'a elçi olarak gönderdi. Bizans imparatorunun Şa'bî'nin geniş kültürünü takdir ettiği ve konuşmasını çok beğendiği, hatta onu kışkırdığı rivayet edilmektedir. Şa'bî'nin sohbetlerinden büyük zevk alan Abdülmelik b. Mervân, onu Mısır valisi olan kardeşi Abdülazîz'e elçi sıfatıyla gönderdiğinde vali Şa'bî'nin kendi yanında kalmasını istedi. Halife de onun sadece bir ay süreyle Mısır'da kalmasına izin verdi. Daha sonra Şa'bî, Halife Ömer b. Abdülazîz'in arzusu üzerine Kûfe kadılığını kabul etti, ancak bir yıl sonra bu görevden ayrıldı. Abdülmelik'in onu Basra kadılığına tayin ettiğine dair rivayet güvenilir bulunmamıştır. Şa'bî'nin vefatıyla ilgili olarak 103 (721) yılından 110 (728) yılına kadar çeşitli tarihler ileri sürülmekle birlikte yaygın kanaate göre 104'te (722) Kû-